

„MEDEJOS“ POLITINIAI MOTYVAI

B. KAZLAUSKAS

Euripido „Medėjos“ tragedija ilgą laiką buvo laikoma nepolitine. Tokia ją laikė Vilamovicai-Melendorfas. Jis teigė, kad „Medėjoje“ nėra nė žodžio nei už, nei prieš Spartą¹. Tokios nuomonės buvo ir S. Vitkovskis. Jis buvo įsitikinęs, kad „Medėja“ yra psichologinė tragedija, kad joje nėra politinių motyvų. „Politinių užuominų,— sako jis,— šioje pjesėje nėra, nežiūrint į tai, kad ji buvo pastatyta tais metais, kada prasidėjo Peloponeso karas. Joje nėra nė žodžio nei prieš Spartą, nei už ją, nei prieš karą, nei už karą, nėra nė jokios užuominos nei apie tų, nei apie praėjusių laikų santykius tarp Korinto ir Atėnų“². Tačiau šie jo teiginiai gali būti paneigiami. Euripidas gyvai domėjosi to meto politiniais įvykiais ir juos atspindėjo savo kūryboje. Politinių motyvų yra jau ankstyvojo laikotarpio Euripido kūrinuose ir „Medėjos“ tragedijoje. Tačiau, spręsdami šį klausimą, kai kurie Euripido kritikai jau per daug supolitina šią tragediją, per daug randa joje politinių motyvų, ypač tos jos vietose, kur kalbama apie Medėjos priešus. „Medėjos“ komentatoriai Medėjos šeimos priešus, apie kuriuos ji kalba šioje tragedijoje, ne visur skiria nuo korintiečių politinių priešų. Dvejopas šioje tragedijoje Medėjos priešų supratimas ir jų paskirstymas yra būtinas. Jeigu jie neskiriami, tai Medėjos priešai korintiečiai — atėniečių politiniai priešai suplakami su Medėjos šeimos priešais; tada „Medėjos“ tragedijoje akcentuojamas politinis-karinis bruožas, ir tuo sumenkinama psichologinė šeimos problema šioje tragedijoje. Jeigu Medėjos priešai suprantami politine prasme, įskaitant karaliaus Kreonto šeimą ir giminaičius, atkrinta mintis apie Euripido siekimą sutaikinti korintiečius su atėniečiais. Jeigu šioje tragedijoje vyrautų sąvoka „korintiečiai“, o ne Kreonto šeima ir jos santykiai su Medėjos šeima, išeity, kad Euripidas kurstė atėniečius į karą su korintiečiais. Suprantant šioje tragedijoje „korintiečius“ politine prasme, Medėjos bėgimas į Atėnus taip pat turėtų politinį pobūdį, o jos, svetimšalės, priėmimas į Atėnus būtų laikomas nusikaltimu. Išplauktų ir kita išvada, būtent, kad Euripidas buvo už karą ir net savaip jį kurstė. Kaip vėliau matysime, korintiečiai Medėjai yra priešai politine prasme tik kai kuriose šios tragedijos vietose; daugiausia jie suprantami kaip karaliaus Kreonto šeima ir giminaičiai. Vadinasi, teks nustatyti, kad „Medėjos“ tragedijoje nėra tiek daug politinių aliuzijų bei motyvų, kiek jų priskaičiuoja, pavyzdžiui, Sešanas³ ir Delbekas⁴. Kitos Euripido tetralogijos dramų —

¹ Wilamowitz-Moelendorff, Griechische Tragödien, 1926, B. 3, S. 192.

² Witkovskij S., Tragedje grecka, Lwów, 1930, t. 2, str. 37.

³ Séchan L., Le legende de Médée.— Revue des Etudes Grecques, 1927, p. 274.

⁴ Delebecque E., Euripide et la guerre du Peloponèse, Paris, 1951, p. 73, 258.

„Filoktetas“, „Diktis“ ir „Piovėjai“— mažai žinomos dėl negausių fragmentų. Jose maža politinių aliuizijų pėdsakų.

„Medėja“ buvo pastatyta Atėnų teatre 431 m. pr. m. e., prieš pat Peloponeso karą, kada tarp Korinto, Kerkyros, Magaros, iš vienos pusės, ir Atėnų, iš kitos, nesutarimai pasiekė savo viršūnę. Atėnų ir jiems priešiška nusistačiusių miestų, ypač Korinto, santykiai tam tikru mastu atsispindi „Medėjos“ tragedijoje. Svarbiausių politinių santykių tarp Atėnų ir Korinto motyvą sudaro tai, kad yra pakeistas „Medėjos“ mitas. Tuo klausimu pasisakė scholiastas Elianas (*Var. hist.*, V. 21), Parmeniskas. Scholiasto teigimu, korintiečiai už penkis talentus papirkę Euripidą, kad šis „Medėjos“ tragedijoje tradicinį mitą pakeistų šitaip: Medėjos vaikus nužudo ne korintiečiai, o pati jų motina Medėja. Šią versiją Euripido „Medėjos“ tyrinėtojai įvairiai traktavo. Vieni tokį mito pakeitimą laikė politiniu dalyku, kiti, atvirkščiai, visą „Medėjos“ tragediją laikė nepolitine. Pavyzdžiui, Sešanas⁵, nors ir nepripažįsta scholiasto teiginio teisingumo, bet, remdamasis kai kuriomis „Medėjos“ tragedijos detalėmis, šią tragediją laiko politine. Tokia šią tragediją laiko E. Delbekas ir J. V. Otkupščikovas⁶. Su tokiu čia paminėtu „Medėjos“ tragedijos traktavimu politine prasme būtų galima sutikti, atmetus kai kurias detales, aiškinančias šią problemą.

Sešanas, remdamasis kai kuriomis „Medėjos“ tragedijos politinėmis aliuizijomis, nueina per toli. Tokių politiniais motyvais daromų aliuizijų šioje tragedijoje suranda per daug Sešanas. Minimimi motyvai, pagal Sešaną, yra politiniai ir liečia Euripido laikų politinius santykius tarp Korinto ir Atėnų.

„Medėjos“ tragedijoje dažnai vartojamas žodis „priešai“. Jau pačioje „Medėjos“ pradžioje poetas (auklės lūpomis) nurodo, kad Medėja turi priešų ir jiems gali atkeršyti. Auklė tą mintį taip išreiškia:

„Žinau, ji tolei nirs, kol pražudys ką nors,
Geriau lai žudo priešus, o ne artimus“.⁷

Cia matyti, kad Medėja keršija savo priešams, kurie ją nuskriaudė, t. y. Jasonui ir karaliaus Kreonto šeimai ir jokių būdu ne kokiems nors politiniams priešams. Ji kaltę meta savo vyrui Jasonui, jo žmonai ir jų namams (eil. 163, 166). Medėja rengiasi keršyti savo priešams. Euripidas tą kerštą Medėjos priešams vysto palaipsniui, nuo pat tragedijos pradžios, nuo pirmojo epizodij, panaudodamas ir socialinius motyvus. Yra parodoma bloga moterų padėtis šeimoje ir visuomenėje. Šeimoje moteris — vyro vergė, visuomenėje — beteisė. Be to, poetas primena, jog Medėja yra svetimšalė, atvežta iš svetimo krašto, vyro pamesta, pasilikusi viena be giminių (eil. 254—261). Karaliaus Kreonto nutarimas išstremti Medėją dar labiau sustiprina jos pasiryžimą atkeršyti savo priešams: Jasonui ir Kreontui. Kad ji brandina kerštą, jaučia ir karalius Kreontas (319—323 eil.). dėl to jis ją ir išstremia. Netekusi vyro, artimųjų, valdovo Kreonto išstremta, Medėja prisimena savo tėvynę, kurią palikusi atvyko į Graikiją, kaip gera vyro draugė, o vyras ją pametė. Medėja prašo Egėją prieglaudos, kad galėtų atkeršyti savo priešams, Pelijo giminę ir Kreontą vadindama savo priešais:

Tikiu, tačiau Pelijų giminė ir pats
Kreontas — mano priešai.⁸

⁵ Séchan L., op. cit. loc. cit.

⁶ Оtkупщиков Ю. В., Внешняя политика Афин 438—43 гг. в свете трагедии Еврипида.— «Вестник древней истории», 1958, т. I.

⁷ Euripides, Medea, v. 94—95.

⁸ Euripides, Medea, v. 734—735.

Taigi čia aiškiai pasakoma, kas yra Medėjos priešai. Vystydamas Medėjos kerštą, Euripidas neapsiriboja vien tik Kreonto šeima, o meta kaltę ir visai jų giminei. Čia pat priduriama:

Man taip pat saugiau,
Jei savo priešams pasiteisint kuo turiu.⁹

Ta mintis tęsiama, kai Egėjas Medėjai pažada prieglaudą Atėnuose, ir tada, kai Medėja turi omenyje savo šeimos priešus, kuriems ji, dienai prasliskus, tvirtai pasiryžta atkeršyti, čia pat nurodydama ir savo keršto būdą, ir planą nužudyti karaliaus Kreonto dukterį:

O kai Jasono nuterosiu aš namus,
Išeisiu iš šio krašto, kad mielų vaikų
Neberegėčiau kraujo po baisių darbų,
Nes, draugės, nepakęsiu priešų pajuokos.¹⁰

„Priešų“ terminą Euripidas vis dažniau vartoja, ugdydamas kerštą prieš valdovus. Jis, lyg norėdamas parodyti Medėjos protu paremtą veiksmą, kurį Medėja ruošiasi įvykdyti, įgalina ją charakterizuoti save:

Ziauri aš priešams, prielanki draugams,
Garbingas ir didus tokių gyvenimas.¹¹

Tiesa, šis apibūdinimas senovės Graikijoje buvo laikomas elgesio idealu. Čia jis galėtų tikti, būti suprantamas ir politine prasme, tačiau iš konteksto aišku, kad jis taikomas Medėjos minimiems priešams. Tai patvirtina ir tolesnė tragedijos vieta, kur Medėja, kreipdamasi į vaikus, kuriuos ji nori palikti Korinto žemėje, sako:

O kad galėčiau jus matyt išaugusius
Į vyrus, mano priešų nugalėtojus!¹²

Čia Medėjos priešais reikia laikyti valdovo Kreonto šeimą ir giminaičius, kuriems jos užaugę vaikai galėtų atkeršyti. Dar aiškiau poetas šią mintį išreiškia veidmainiaujančios Medėjos lūpomis, kuri, neva patenkinta savo ištrėmimu, susitaikiusi su valdovų valia, pareiškia šiuos žodžius:

Kam man stovėti tau ir žemės viešpačiams
Ant kelio, likus — priešų bučiau šių namų.¹³

Tie namai yra valdovo Kreonto namai, jo šeima ir giminaičiai. Kai rodo Medėjos svyravimą, ką ji turi daryti su savo priešais, kaip juos nubausti, poetas priešo sąvoką taip pat pavartoja minėta prasme:

Kam aš kenčiu? Ar noriu būti apjuokta,
Kad aš paleidau priešus, nenubaudus jų?¹⁴

Sešanas aiškina, kad šiose eilutėse Euripidas kalba apie priešus politine prasme, kaip apie karo tarp Spartos ir Atėnų dalyvius. Tačiau toks komentavimas neįtikimas. Stai tos vietos kontekstas. Medėja ruošiasi žudyti savo vaikus, joje vyksta didelė kova tarp motinos meilės ir baidios neapykantos priešams už padarytas skriaudas. Ji nesiryžta, nori nužudyti savo vaikus ir vėl — palikti juos gyvus:

Bet ne! Vardan kerštingų Hado požemio
Dievų nebus to niekada, kad aš vaikus
Galėčiau atiduoti priešams niekinti!¹⁵

⁹ Euripides, Medea, v. 743—744.

¹⁰ Ibid., v. 794—798.

¹¹ Ibid., v. 809—810.

¹² Ibid., v. 920—921.

¹³ Ibid., v. 936—937.

¹⁴ Ibid., v. 1040—1050.

¹⁵ Ibid., v. 1059—1061.

Šioje vietoje nėra aiškios aliuzijos politine prasme, kad Medėjos vaikus turi nužudyti korintiečiai, atvirksčiai, yra aišku, kad juos gali nužudyti valdovo Kreonto giminaičiai, kurie bijo, kad tie vaikai užaugę gali jiems atkeršyti. Cia, kaip ir ankstesnėse „Medėjos“ tragedijos eilutėse, nėra jokios išimties, kad kerštas nebūtų jaučiamas Medėjos priešams ir jų giminaičiams, o Medėjai nenorėtų keršyti priešai. Juk Jasonas save ir savo uošviją laiko Medėjos draugais:

Priešgina nebūk draugams,
Nustoki pykt ir į mane atkreipk akis,
Laikyk savais, kaip tavo vyras laiko juos.¹⁶

Sešanas pateikia kitą „Medėjos“ tragedijos vietą, kur, jo manymu, Euripidas omenyje turi politinį momentą. Medėja sako korintietėms:

O mielosios, nusprendžiau kuo greičiau vaikus
Zudyti ir paskui pabėgt iš šios šalies;
Nedelsti ir neleist, kad mano kūdikius
Zudytų kitas savo niekšiška ranka.¹⁷

Sešano nuomone, tokie žmogžudiški kėsmai yra ne Jasono, o korintiečių, ir, matyt, tai turi politinę prasmę. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad šioje vietoje išreiškiama politinė aliuzija. Tačiau tokią nuomonę sugriauna eksodo pradžioje aiškiai jai priešinga mintis, kurią pareiškia Jasonas ir išsklaido iliuzijas korintiečių atžvilgiu:

Bet aš ne tiek ja rūpinuosi, kiek vaikais;
Kam bloga ji padarė, tie atkeršys jai.
Aš atėjau vaikų gyvybės gelbėti,
Bijau, kad giminaičiai jiems nekeršytų
Už žmogžudystę, motinos įvykdytą.¹⁸

Cia jau aiškiai apsiribojama tik Kreonto šeima ir giminaičiais; nurodomas Kreonto giminaičių, o ne korintiečių politinis kerštas. Šį ir anksčiau minėtą motyvą patvirtina „Medėjos“ tragedijos pabaigoje įvestas stebuklingas slibinų traukiamas vežimas, kuriuo Medėja bėga į Atėnus. Įvesta priemonė rodo, jog Medėja turi saugotis Jasono ir Kreonto giminaičių, kurie galėtų ją nubausti.

Bet politinių aliuzijų „Medėjos“ tragedijoje yra. Viena iš jų kaip tik ta, kur kalbama apie Medėjos priešus. Euripidas žinojo, kokie buvo Korinto ir Atėnų santykiai Peloponeso karo pradžioje, ir juos išreiškė šioje tragedijoje kai kuriomis aliuzijomis. Kalbėdamas apie Medėjos prieglaudą Egėjo krašte, poetas šiek tiek daugiau konkretizavo savo mintį. Jis paminėjo priešus korintiečius, kurie galį prasibrauti į Atėnus ir atkeršyti Medėjai. Medėja sako Egėjui:

O jei koks priešas panorės išvežt mane,
Koi gyvas būsi, to neleisi niekada.¹⁹

Si Euripido mintis, primenanti karinę Korinto ir Atėnų padėtį, pavartojant karine prasme ir priešų žemės terminą („priešų žemėje“). Medėja sako:

Bet kūdikius prašysiu čia palikt
Ne tam, kad priešų žemėje užmirščiau juos,
Kad priešams atiduočiau niekinti vaikus,
O kad galėčiau karalaitę nužudyt.²⁰

¹⁶ Euripides, Medea, v. 1151—1153.

¹⁷ Ibid., v. 1236—1239.

¹⁸ Ibid., v., 1301—1305.

¹⁹ Ibid., v., 750—751.

²⁰ Ibid., v., 780—783.

Labai aiškią politinę prasmę turi minimų laikų santykiai, pavaizduoti tose eilutėse, kur Medėja kalba apie savo vaikų palaidojimą, kad priešai jų negalėtų išniekinti:

... juos savo rankom aš palaidosiu
Pilies globėjai Herai gojui pašvęstam,
Kad niekada joks priešas neišniekintų.²¹

Taigi iš čia pateiktų „Medėjos“ tragedijos vietų matyti, kad Euripidas, rašydamas „Medėją“, domėjosi politiniais santykiais tarp Korinto ir Atėnų Peloponeso karo išvakarėse. Tačiau, kaip jau matėme, tokių politinių aliuizijų nėra tiek, kiek jų yra nurodęs Sešanas. Euripidas mokamai įkomponuoja šiuos motyvus, neužtemdydamas „Medėjos“ tragedijos psichologinių motyvų, kurie sudaro pagrindinę šios tragedijos esmę, šeimos problemą.

Yra ir daugiau politinių aliuizijų „Medėjoje“. Sprendžiant kalbamąjį klausimą, susiduriama su problema, ar nori Euripidas, įvesdamas vaikų žudymą, kaip naują motyvą, išreikšti palankumą Atėnų priešams, arba, gal būt, čia galima įžiūrėti pastangas sukliudyti karą tarp Spartos ir Atėnų. Gal būt, Euripidas, įvesdamas vaikų nužudymo motyvą, norėjo nuimti kaltę nuo korintiečių ir stengėsi abi kovojančias šalis sutaukinti? Tokios nuomonės laikosi ir antras žymus Euripido žinovas Delbekas²². Jis tiesiog nurodo, kad šis vaikų nužudymo motyvo įvedimas tą norą sutaukinti patvirtina. Skyręs didelę reikšmę šio motyvo įvedimui į „Medėjos“ tragediją, Delbekas nurodo, kad joje Euripidas yra gana palankus korintiečiams ir negriežtas Korinto atžvilgiu. Pritardamas Sešanui, Delbekas „Medėjos“ tragedijoje nurodo auklės ir auklėtojo pasikalbėjimą prie Peirėnės šaltinio. Tokią ramią nuotaiką šioje vietoje laikydamas taikingumo simboliu ir nuosaikumo išraiška Korinto atžvilgiu, Delbekas daro išvadą, kad poetas Euripidas kėlė kovojančių šalių sutaukinimo mintį. Tokia nuomonė neturi pilnai įtikinančio pagrindo, nes minėti kritikai nekreipia dėmesio į šiame kūrinyje politinę prasmę reiškiamą situaciją ir ryšius. Toks ramus ir subtilus dviejų tarnų pasikalbėjimas padeda išgauti kontrastą čia pat sekančiai audringai pjesės situacijai. Jokio reikalo nėra, kaip to nori Sešanas²³, kad tuo būtų padarytas išpuolis prieš Atėnų priešų miestą — Korintą. Toks išpuolis tik pakenktų dramatiniam šios tragedijos vystymui.

Ieškant politinių aliuizijų, nurodoma ir geradarybė valdovo Kreonto, kuris Medėjai leido dar vieną dieną pasilikti Korinte. Teigiama, jog tai esąs Euripido politinis manevras santykiams tarp Korinto ir Atėnų sušvelninti. Tiesą pasakius, Kreontas yra griežtas tironas. Jis ir su Medėja elgiasi kaip tironas, jo įsakymas be kompromiso. Tačiau jis, ne Medėjos ašarų paveiktas, o dėl politinių reikalų ir savo galios padaro nuolaidą Medėjai. Tokia aliuizija, nors ir ne visai įtikinanti, norint sušvelninti Korinto ir Atėnų santykius, yra galima. Jai pritaria ir V. J. Otkupščikovas²⁴.

Delbekas teigia, jog Medėjai Korinte visi esą priešai. Jam pritaria ir Pikardas²⁵, kuris priduria, kad Medėja dėl to tampa atėniete, kad jos vaikai nepatektų į korintiečių rankas. Tačiau iš „Medėjos“ tragedijos tokia išvada neišplaukia. Korintiečių moterų choras nekaltina Medėjos ir nelaiko jos savo priešu, dargi iš pradžių ją užjaučia. Tik kai ji

²¹ Euripides, *Medea*, v., 1378—1380.

²² Delebecque E., op. cit., p. 288.

²³ Séchan L., op. cit., p. 269.

²⁴ Оtkупщиков В. Ю., Внешняя политика Афин 438—43 гг. в свете трагедии Эврипида — «Вестник древней истории», 1958, т. I.

²⁵ Picard, L., *Heroion de Perekhora et les enfants de Médée*. — „Revue archéologique“ 35 — 1932“, p. 219.

pasiryžta tokiam žiauriam darbui, kaip žudynės, korintietės moterys ją smerkia. Medėja nori apsaugoti jei ne gyvus, tai bent mirusius savo vaikus. Ji pabėga į Atėnus. Tačiau gana sunku patikėti, kad poetas čia duotų tokią tolimą karinę aliuziją. Galima sutikti, kad Medėja savo vaikus nori apsaugoti nuo bet kokių savo priešų, pavyzdžiui, nuo valdovo giminaičių. Vis dėlto „Medėjoje“ ne visur taikinga mintis korintiečių atžvilgiu. Euripidas pateikia tokį motyvą, kuris aiškiai nukreiptas prieš korintiečius ir parodo jų klastą. Jis Medėjos lūpomis pareiškia (Medėja kalba sau):

Matai, kaip tu kenti. Nebūk tad pajuoka
Sisifo bendrams, tiems Jasono giminėms,
Kilmingo tėvo dukra, aine Helijo.²⁶

Taip pat korintiečiams nepalankia prasme Euripidas kalba ir „Medėjos“ pabaigoje:

...Cia, Sisifų žemėje,
Įvesiu didžią šventę ir aukojimus
Nuo šiol tokioms baisioms žudynėms permaldaut.²⁷

Sisifų žeme Euripidas laiko Korinto valstybę. Sisifas buvęs Korinto įkūrėjas ir pirmas jo karalius. Jis buvęs garsus savo saktumu ir gobšumu. Korinto karalius Kreontas buvęs jo įpėdinis, o korintiečiai — jo ainiai. Toks atsiliepimas apie korintiečius, kaip sukto ir klastingo Sisifo ainius, negalėjo prisidėti prie santykių tarp Atėnų ir Korinto pagerinimo. Tokie korintiečiams nepalankūs pasisakymai Euripido „Medėjoje“ prieštarauja J. V. Otkupščikovo nuomonei, kad korintiečių vaidai „Medėjoje“ išreikšti švelniais tonais ir padeda normalizuoti Atėnų ir Korinto santykius Peloponeso karo išvakarėse. Panašių korintiečius kaltinančių motyvų ar aliuzijų Delbekas randa ir daugiau, kur kalbama apie priesaikų sulaužymą. Tačiau, mano nuomone, jos daugiau liečia patį Jasoną:

Dievus ji maldauja ir Dzeuso galingojo
Dukrą Temidę, besaugančią priesaikas.²⁸

Šiose eilutėse kalbama apie Jasoną, kuris sulaužė vedybų priesaiką. Panašių motyvų yra ir daugiau „Medėjos“ tragedijoje. Jau auklė savo monologe, pačioje tragedijos pradžioje, 20—23 eilutėse, mini, kad Jasonas sulaužė vedybų priesaiką. Medėja kaltina Jasoną dėl šventos priesaikos sulaužymo ir kitose vietose (eil. 492—495). Šiose vietose sunku įžiūrėti politines aliuzijas. Daug įtikinamesnės politinių aliuzijų atžvilgiu yra choro giesmės, kuriose apibūdinama visos Elados padėtis:

Ir tiesa iškraipyta, dorybės nebėr,
Ir klasta vyrų širdis užvaldė.²⁹

Arba:

Pradingo jau priesaikos šventos
Didžiojo Eladoj; drovumas,
Pakilęs į dangų nuskrido.³⁰

Poetas šiose choro giesmėse primena, kad didžiojoje Eladoje viskas aukštyn kojom apvirtę. Šventosios upės tekančios atgal, prieš srovę, dorybės nesą, dingusios šventosios priesaikos, drovumas į dangų nuskridęs. Tačiau visa tai dar nereiškia aliuzijų, daromų korintiečiams pasmerkti. Šios mintys, gal būt, tiesiog buvo taikomos atėniečiams, kuriems šis „Medėjos“ spektaklis atskleidė jų pačių nedorumą ir neteisingumą, arba bent

²⁶ Euripides, *Medea*, v. 404—406.

²⁷ *Ibid.*, v. 1381—1383.

²⁸ *Ibid.*, v. 207—208.

²⁹ *Ibid.*, v. 411—412.

³⁰ *Ibid.*, v. 439—440.

visai Eladai, sukrestai naujų idėjų ir mokslų, prieš prasidedant Peloponeso karui. Tačiau šiuose žodžiuose, kur minimos priesaikos, tokios aliuizijos būtų galimos prieš korintiečius, kurie sulaužė padarytas 30 metų paliaubas (Thuc. I. 87) ir kurstė karą prieš Atėnus (Thuc. I. 69). Tuo reikalu „Medėjoje“ daromas aliuizijas būtų galima palaikyti replika korintiečiams.

Pagal Delbeką, korintiečių moterų choras „Medėjos“ tragedijoje taip pat turi savotišką politinį vaidmenį. Korintietės pakartoja tai, ką girdi iš savo vyrų, jos yra aidas savo vyrų nuomonių. Jos nepripažįsta Korinto oficialiosios politikos Medėjos ir jos vaikų atžvilgiu. Iš pradžių moterų choras rodo palankumo Medėjai (eil. 204—213), apgaili jos kančią (eil. 441—445), nes ji, vyro pamesta, neturi kur prisiglausti. Jos yra tarsi Medėjos bendrininkės, netrukdančios Medėjos vaikams nunešti konkurentei užnuodytų dovanų. Jos gėrasi ir Atėnų karaliumi Egėju, laiko jį kilniu (eil. 761—763). Būdamos korintietės, jos myli savo kraštą. Delbeko nuomone, korintiečių moterų žodžiuose galima įžiūrėti tai, jog Korinte egzistuoja Atėnams priešiška valdžios partija, kuriai tuo metu pritariama: Korintas oficialiai yra Atėnų priešas. Medėja Kreontą ir jo gimines laiko savo priešais pilna to žodžio prasme; ji linki Kreontui ir jo šeimai kuo blogiausio. Korinto žemė — priešų žemė (781, eil. 1380). Tačiau ar tai reiškia, kad Medėja kursto atėniečius kovai prieš Korintą? Iš Egėjo scenos matyti, kad Atėnų karaliaus laikysena Korinto atžvilgiu yra švelni. Šioje scenoje nėra pakaltinimo dėl paliaubų sulaužymo. Euripidas čia nesiima kaltinimo taktikos. Jis, priešingai, vaizduoja Atėnų karalių dorą ir gerą tuo metu, kai buvo pribrendę karo veiksmai. Egėjas venkia bet kokių komplikacijų arba diplomatinių triukų³¹. Jis pareiškia Medėjai, kad neišsiveš jos į savo kraštą: „Savo šeimnininkams aš noriu būti be priekaišto“³². Čia turima galvoje korintiečiai, pas kuriuos jis atvyko. Toks Atėnų karaliaus pareiškimas yra taikingumo ženklas Korinto ir Medėjos priešų atžvilgiu. Delbekas, aiškindamas politinius motyvus „Medėjoje“, prieina iki to, kad čia įžiūri karo pradžią. Pagal jį, Medėja svajoja apie ultimatumą korintiečių šauklio, kuris pareikalautų iš atėniečių išduoti jų globojamą Medėją:

Bet žodį davęs, o ne priesaiką dievams,
Galėtum paklaustyt šauklių, kai reikalauts
Išduot mane.³³

Ši aliuizija, kurią išskėlė ir Sešanas, yra gana ryškus politinis motyvas „Medėjos“ tragedijoje.

Kad „Medėjos“ tragedija parašyta dar prieš Peloponeso karo veiks-
mų pradžią, rodo šios eilutės:

Sioj žemėj šventoj, nenuniokotoj priešų,
Jūs mintat visi nuostabia išmintimi.³⁴

Be to, Egėjo atvykimas į Troidzeną rodo, kad sąsauris priešų dar neuž-
imtas. Čia išaiškėja ir Egėjo scenos reikalingumas „Medėjos“ tragedijoje,
ir jos reikšmė: be Egėjo prieglaudos Atėnuose Medėja negalėtų apsisaugo-
ti nuo savo priešų. Delbekas daro gana griežtą išvadą: jei ir neturėtume
Aristofano iš Bizantijos paliudijimo, yra aišku, kad „Medėja“ buvo pasta-
tyta 431 m. pr. m. e. kovo mėnesį. Jeigu šios tragedijos pastatymo data
nebūtų žinoma, Delbeko nuomone, ją būtų galima nustatyti iš politinių
aliuzijų, nes ji alsuoja kylančiu karu³⁵.

³¹ Plg. Séchan P., op. cit., p. 289; Goossens R., op. cit., p. 326.

³² Euripides, Medea, v. 730.

³³ Ibid., v. 735—739.

³⁴ Ibid., v. 825—826.

³⁵ Delebecque L., op. cit., p. 73.

J. V. Otkupščikovas, naudodamasis antikinės literatūros tyrinėtojų medžiaga politiniams „Medėjos“ motyvams išryškinti, apsiriboja tik kai kuriomis šioje tragedijoje esančiomis politinėmis aliuzijomis. Visų pirma jis aiškina tą scholijų versiją, kur nurodoma, kad Euripidas, neva korintiečių papirktas, pakeitęs įprastinį mitą taip: Medėjos vaikus nužudo ne korintiečiai, o pati jų motina. Senasis mitas bylojo, kad korintiečiai nužudė Medėjos vaikus, keršydami už savo karaliaus ir jo dukters mirtį (Paus. II. 3,6). Kaip jau anksčiau esame minėję, buvo ir kita versija, pagal kurią korintiečiai užmušė Medėjos vaikus, nes jie nenorėję, kad svetimšalės Medėjos vaikai užvaldytų Korinto karaliaus sostą. Pagal Eumelo versiją, pati Medėja užmušė savo vaikus, tikėdamasi juos padaryti nemirtingus. Kreofilio pasakojimu, vaikus nužudė Kreonto giminaičiai, paskleidę gandą, kad juos užmušusi pati Medėja. Eumelo ir Kreofilo versijos yra vėliau sudarytos³⁶ ir dėl to jos atkrinta. Euripidas, rašydamas savo „Medėją“, galėjo būti susipažinęs su visomis šiomis versijomis. Jis pasirinko tokią versiją, kur pati motina Medėja nužudo savo vaikus. Turint omenyje tą scholijų vietą, kur sakoma, kad Euripidas buvęs korintiečių papirktas, kad nuo jų nuimtų vaikų nužudymo kaltę, kyla klausimas, kokia yra tokios penkių talentų versijos prasmė? Įdomu, kad Euripidas pakeitė mitą kaip tik tuo metu, kai tarp korintiečių ir atėniečių turėjo prasidėti karo veiksmai. Galimas daiktas, kad „Medėjos“ tragedija buvo laikoma nepatriotine tų, kurie norėjo karo su Korintu. Tuo metu ir galėjo būti sudaryta ta versija, kad Euripidas, neva korintiečių papirktas, pakeitęs mitą. Euripido papirkimas, aišku, yra šmeižtas. Tačiau patį mitą Euripidas pakeitė sąmoningai. Pagal Otkupščikovą, mitas šitaip buvo pakeistas dėl politinių priežasčių — Euripidas nepritarė agresyviųjų Atėnų sluoksnių politikai už karą su Korintu.

Tam savo teiginiui įrodyti Otkupščikovas „Medėjos“ tragedijoje suranda keletą aliuzijų ir jas panaudoja kaip argumentus savo tezei įrodyti. Tų aliuzijų jis „Medėjoje“ randa mažiau, negu Sešanas ir Delbekas. Reikia pasakyti, kad ne visos jo panaudotos aliuzijos tinka įrodomajai tezei, nes Otkupščikovas iš akių išleidžia dramatinę situaciją, besiremiančią psichologine veiksmo raida ir veikėjų vaidmeniu tam tikrose minimos tragedijos vietose.

Negalima sutikti su Otkupščikovu, kad korintiečių (pvz. Kreonto) paveiksai tapomi švelniais tonais. Delbekas yra priešingos nuomonės. Jis mano, jog Korinto karalius Kreontas yra despotas. Tai rodo jo pasielgimas su Medėja, kurią išstremia su vaikais. Otkupščikovas savo minčiai pagrįsti daug ko suranda Egėjo scenoje, nors ją neteisingai laiko įterptiniu epizodu. Tačiau ir čia šis kritikas per daug sušvelnina kai kurių situacijų iraktavimą. Jis neatkreipia dėmesio į gana neigiamą tipą šioje scenoje — Jasoną. Iš tiesų, Egėjo žodžiai Jasono adresu nėra palankūs nei pačiam Jasonui, nei jo uošviui Kreontui ir korintiečiams. Vedybas su Korinto karaliaus dukteria Egėjas pavadina „gėdingiausiu darbu“ (εργον αισχιστον, eil. 695), o patį Jasoną, kuris jau yra faktinis Kreonto giminės narys, vadina blogu (kakos, eil. 699 ir sek.). Otkupščikovas laiko esant vienu iš argumentų tą Egėjo scenos vietą, kur Egėjas klausia Medėją apie naująją Jasono žmoną, būtent, kas leidžia už jo savo dukrą, ir Medėjos atsakymą: „Kreontas, toks yra valdovas šios šalies“. Šitai Otkupščikovas laiko vienu iš argumentų, jog Euripidas buvo palankus ir santūrus Korinto atžvilgiu ir nenorėjo kelti karo aistrų tarp Spartos ir Atėnų. Bet iš tikrųjų šioji eilutė nėra izoliuota nuo sekančių, kuriose Kreontui metamas kaltinimas.

³⁶ Schmid-Stählin, Geschichte der griechischen Literatur, B. III, München, 1940, S. 357.

Euripidas čia pat priduria, kad ją tas pats Kreontas tremia iš savo krašto. Tiesa, Medėjos klausimas, ar Jasonas tai leidžia, yra švelni forma, einant prie svarbiausių įvykių parodymo: Medėja meldžia Egėją priimti ją į Atėnus ir suteikti jai globą. Medėjos maldavimas, prašant Egėją pagalbos, kartu paryškina ir karaliaus Kreonto žiaurumą. Jeigu Medėjos ir Egėjo žodžiuose nėra didesnio puolimo Kreonto atžvilgiu, tai rodo subtilų tragedijos minties vystymą. Jos pašnekovas karalius Egėjas Medėjai leidžia išsidejuoti ir išsikalbėti, neužbėgdamas už akių savo pastabomis ir patarimais, kuriais paniekintų valdovą Kreontą arba Jasoną. Medėja skundžiasi savo sunkia dalia. Ji nė nemano plūsti Kreontą, bet nori gauti prieglaudą Egėjo krašte, nes Korinte jai nėra gyvenimo: valdovų pyktis jai yra bausis. Autorius dėl to ir sutelkia visą dėmesį į veidmainišką Medėjos maldavimą, į jos pažadą Egėjui sulaukti vaikų. Čia kažin ar būtų galima reikalauti iš dramaturgo, kad sustiprintų savo pozicijas prieš valdovus, juos smerkdamas. Iš kitos pusės, tradicinė svečio etika neleido poetui peikti tos šalies valdovą. Egėjas tokia taktika įgalina parengti dirvą Medėjos neapykantos audrai prieš Jasono ir karaliaus Kreonto šeimą.

Ryškiausia šioje Egėjo scenoje politinio pobūdžio aluzija yra Medėjos prašomo karaliaus Egėjo pareiškimas: jis neišsivešias jos su savimi į Atėnus. Tai yra nurodęs ir Delbekas. Ir reikia pripažinti, kad tokia aluzija turi realų politinį pagrindą. Egėjas neišsiveža su savimi Medėjos, kad jo už tai nekaltintų korintiečiai. Remdamasis tuo, Otkupščikovas nori įrodyti Euripido taikingumo ir sutaikinimo su korintiečiais politiką. Tačiau čia pat reikia padaryti Euripidui priekaištą, kad Atėnai turi priimti korintietę žmogžudę. Tai turėjo atėniečiams žiūrovams daryti kaip tik tuo laiku neigiamą įspūdį. Tokį nepasitenkinimą kaip tik ir išreiškia moterų choras:

Kaip miestas iš šventosios upės,
Šio krašto draugai kilniaširdžiai
Vaikų nekaltųjų žudikę
Ir tokią nedorėlę bausią
Tave bepriims? ³⁷

Tačiau, kaip poetas beteisintų choro lūpomis tokį žmogžudės priėmimą, vis tiek jis, šitą motyvą įvesdamas, nieko nepadarė Korinto ir Atėnų santykiams pagerinti: Korinto priešą priglaudžia Atėnai.

Euripidas stengėsi išsaugoti taiką. Dar prieš Peloponeso karą parašytos „Alkestidės“ panegirikoje Atėnams, panašiai kaip ir Medėjoje, juos vadina laimingais. Savo panegirikoje poetas išaukština atėniečius, mitinio Atėnų karaliaus Erehtėjo ainius. Jis nešlovina Atėnų protėvių karinės jėgos žygdarbių, bet pavaizduoja Atiką, jos gamtos grožį, jos gyventojus kilniai, vadindamas juos laimingais dievų vaikais, mintančiais išmintimi:

Palaiminti amžiais, vaikai Erehtėjo,
Ir kūdikiai jūs dangiškųjų dievų,
Šioj žemėj šventoj, neteriotoje priešų,
Jūs mintat visi nuostabia išmintimi.
Po saulėtą veją
Linksmi sau bėgiojat,
Kur mūzas devynias,
Pierides skaisčias
Geltonplaukė harmonija ugdė. ³⁸

Poetas taip pat apdainuoja klestinčią, nenuniokotą šventąją žemę — *εργᾶ χωρᾶς ἀπορθήτου* (eil. 825—826). Tie žodžiai nereiškia Atikos karinės galios. Žodis *ἀπορθήτου* galėjo priminti apie Atikai gresiantį pavojų iš peloponesiečių pusės. Be gamtos grožio išaukštinimo, šioje

³⁷ Euripides, *Medea*, v. 846—850.

³⁸ Ibid. v., 825—834.

giesmėje jaučiamas taikingumas. Matyt, Euripidas ja stengėsi išsaugoti taiką. Toks taikingumas galėjo nepatikti kariauti nusistačiusiai Atėnų opozicinei partijai.

Pacifistinė Graikijos vienybės mintis yra ir Euripido „Finikietėse“, kur motina Jokastė nori sutaikyti pasiruošusius kovai dėl valdžios savo sūnus Eteoklą ir Polineiką (v. 535—538).

Atėnų išaukštinimas Aristofanui davė progą pajuokti Euripidą, parafrazuojant Atėnams skirtą panegiriką. Pašiepdamas Euripidą, Aristofanas rašo:

O tu, kurs mokai didžios išminties,
Aukštos lyg bokštai, pasauly garsios,
Oi koks švelnus šaunumo žiedas
Slypi tavojoj kalboj!
Laimingi tie žmonės, kur šitoj šaly
Gyveno dar protėvių mūsų laikais.³⁹

(Išvertė J. Dumčius)

Atėnų, kaip Graikijos kultūros židinio, išaukštinimas buvo tam metui būdingas literatūrinių ir retorinių kalbų motyvas⁴⁰. Periklis savo kalbose ne kartą gyrė Atėnus. Apie tai kalba Tukididas: „Žodžiu, aš tvirtinu, kad visas mūsų miestas yra Graikijos mokykla, ir man atrodo, kad kiekvienas vyras gali pas mus kuo geriausiai prisitaikyti įvairių rūšių darbą“⁴¹. Kitoje vietoje jo žodžiai: „mes gyvename laisvą gyvenimą“ primena „Medėjos“ žodžius. Nors čia ir skirtingi žodžiai, tačiau vaizdas panašus. Įdomus taip pat Periklio pasakymas: „Mes lenkiamės grožiui, bet su saiku įsijungiame į filosofiją, tačiau be ištižimo“. Šie Periklio žodžiai buvo pasakyti, praėjus trims mėnesiams po „Medėjos“ pastatymo. Iš šių žodžių matyti, kad Periklis turi galvoje atėniečius, labiau mėgusius filosofiją ir meną, negu karo dalykus. Toks „Medėjos“ moterų choro giesmės turinys galėjo nepatikti keliems atėniečių vadams, kai kuriems agresyviai Korinto atžvilgiu nusiteikusios opozicinės partijos atstovams arba ir visai šiai partijai. Kalbėdamas, tiesa, apie vėlesnį laiką, Periklis duoda priešingą vaizdą: „Mes forsavome jūrą ir sausumą savo drąsa.“⁴² Net ir „Filokteto“ tragedijoje, pastatytoje kartu su „Medėja“, Euripidas, kuris ilgą laiką norėjęs išlaikyti nuosaikumą karo atžvilgiu ir vedęs sutakinimo politiką, pagaliau parodo savo patriotizmą ir simpatijas Atėnams. Vienas „Filokteto“ veikėjas sako: „Laiminga tėvynė kas dieną didėja geriausių savo piliečių drąsa; nugalėta, ji silpnėja.“⁴³

Sutikus su „Medėjos“ tragedijos mito pakeitimo politine versija, vis dėlto lieka Euripido tragedijos novatoriškumas, kūrybinė iniciatyva ir laisvė, vystant kūrinio veiksmą, veikėjų psichologiją. Yra žinoma, kaip poetas savo tragedijoms keisdavo mitinius siužetus (pvz. „Antigonė“, „Finikietės“). Euripidas stengėsi savo tragedijas padaryti tragiškesnes. Tragiškiausias iš poetų, kaip jį pavadino Aristotelis, jautė, kad Medėjos mitas, pagal kurį korintiečiai nužudo Medėjos vaikus, bus per silpnas, o antikinis Medėjos mitas turėjo ir kitą versiją: Medėja nužudo savo vaikus, norėdama juos padaryti nemirtingus. Šią antrąją, tragedijai parankesnę versiją ir panaudoja Euripidas. Leiskime, kad poetas būtų panaudojęs tą mitologinį motyvą, pagal kurį korintiečiai nužudo Medėjos vaikus. Kokią tragišką padėtį „Medėjoje“ užimtų jų motina Medėja? Gal

³⁹ Aristofanas, Debesys.— Graikų literatūros chrestomatija, V., 1963, eil. 1024—1035.

⁴⁰ Oppenheimer Hg., Zwei Attische Epitaphien, Berlin, 1933, 18 sq., n. 32.

⁴¹ Thucydides, t. II, v. 41, 4 sq.

⁴² Thucyd., t. II, v. 41.

⁴³ Euripides, fr. 795.

ji nužudytų Kreontą, o gal ir pati nusižudytų, kaip „Finikiečių“ Jokastė. Žinoma, ir toks, ir kitokie atvejai tragedijoje galimi, tačiau išvystyti tragiškumą ir išgauti efektyvumą psichologiniu požiūriu daugiau padeda Euripido įvestasis motyvas. Kitaip tragedijos veiksmas būtų nukreiptas į korintiečius, į jų atstovą, ir efektas tragedijoje galėtų būti žymiai silpnesnis. Kontrastas, priešybių priešpastatymas yra pagrindinis Euripido veikalų kūrimo principas. Tokiu principu sukurta ir „Medėjos“ tragedija, turinti psichologinį, socialinį ir politinį pobūdį.

Politinių motyvų yra jau pačiuose pirmuose Euripido kūrinuose. Tokie motyvai ryškūs ir jo 431 m. pr. m. e. tragedijose. Iš šios tetralogijos išlikusioje „Medėjos“ tragedijoje taip pat yra politinių aliuizijų. Tačiau šios politinės aliuizijos kai kurių Euripido tyrinėtojų yra sukeičiamos su psichologiniais šios tragedijos motyvais ir jų priskaičiuojama daugiau, negu yra. Korinto atžvilgiu daromos aliuizijos ne visur reiškia taikingą poeto nusistatymą.

Vilniaus Valstybinis V. Kapsuko v. universitetas,
Klasikinės filologijos katedra

Įteikta 1966 m.
gegužės mėn.

ПОЛИТИЧЕСКИЕ МОТИВЫ В «МЕДЕЕ» ЭВРИПИДА

Б. КАЗЛАУСКАС

Резюме

Уже Л. Сешан, Е. Дельбек и В. Откупщиков указали на политические аллюзии в «Медее» Эврипида. Решая этот вопрос, Л. Сешан и Е. Дельбек придали этой трагедии слишком политический характер, особенно в тех местах, где речь идет о врагах Медеи. Кроме того, они не отличают врагов семьи Медеи от врагов коринфян в политическом смысле.

Двойное понимание и различие врагов Медеи в этой трагедии необходимо. В результате такого неразличения враги Медеи коринфяне, — как и враги афинян в политическом смысле — смешиваются с врагами семьи Медеи; в трагедии «Медее», акцентируется военно-политическая черта, снижается психологическая проблема семьи. Отождествление врагов Медеи в политическом смысле с врагами семьи Медеи и родственниками Креонта ведет к игнорированию стремления Эврипида примирить коринфян с афинянами. Если бы в этой трагедии доминировало общее понятие «коринфяне», а не семья Медеи и ее отношения с семьей Креонта, следовало бы, что Эврипид в «Медее» подстрекал афинян к войне против коринфян. Тогда бегство Медеи в Афины также имело бы политический характер, а принятие ее, иностранки, в Афинах было бы преступлением. Вытекал бы и другой вывод, например, что Эврипид выступал за войну с Коринфом.

Коринфяне в трагедии Эврипида «Медее» являются врагами в политическом смысле только в некоторых местах. Враги чаще всего предстают в этой трагедии как враги семьи Медеи. Врагами семьи Медеи считаются семья Креонта и ее родственники в строках: 94—95, 163, 166, 735—743, 743—744, 794—798, 809—810, 920—921, 953—957, 1040—1050, 1059—1061, 1236—1239, 1301—1305. Врагами Медеи в политическом смысле — в строках 750—751; особенно политическая военная ал-

люзия видна из строк 778—783, она выражается греческими словами *πολεμίας επι υδρονος*. Такая политическая аллюзия существует и в строках 1378—1380, где Медея говорит о погребении детей.

Введение мотива об убийстве детей—это стремление снять вину с коринфян накануне Пелопонесской войны и создать благоприятную атмосферу для переговоров и для мира. Политический мотив улучшения отношений между Афинами и Коринфом подтверждается обращением Креонта с Медеей, когда он делает ей уступку, разрешает на один день остаться в Коринфе.

Однако не везде в «Медее» Эврипида существует тенденция нормализовать такие отношения. Неприязненное отношение к коринфянам выражается в строках 404—406. Однако в строках 429—441 мысль направлена не на осуждение коринфян, а против афинян, она раскрывает их неискренность по отношению к иностранцам. Хотя в сцене Эгея и существует примирение по отношению к врагам Коринфа и Медеи, однако в ней есть и неблагоприятные слова в адрес Креонта и коринфян (стр. 695, 996). Кроме того, протезирование Медеи, принимаемой в Афинах, должно было произвести плохое впечатление на афинян, настроенных против коринфян. Столь противоречивые мысли, направленные на обвинение как коринфян, так и афинян, показывают характер творческого метода Эврипида и его политическую мудрость.

POLITICAL MOTIVES IN THE "MEDEA" OF EURIPIDES

B. KAZLAUSKAS

Summary

The presence of political motives in the "Medea" of Euripides has already been indicated by L. Séchan, E. Delebecque, Otkupschikov. Dwelling on this problem the former two overestimate the political element of this tragedy, especially in those places where Medea's enemies are described. Moreover, they do not see the difference between the enemies of Medea's family and the Corinthians who are considered her enemies from the political point of view.

This double understanding and the differentiation of Medea's enemies in the tragedy is inevitable. Otherwise, her Corinthian enemies, who are political rivals of the Athenians, at the same time are regarded as enemies of her family. This leads to overestimation of the political and military motives in the tragedy and belittles the psychological problem of the family. Admitting that Medea's personal enemies should be regarded as her enemies from the political point of view, including king Creon's family and relatives, one neglects Euripides' striving to conciliate the Corinthians and the Athenians. In case the common notion "Corinthians" was prevailing in the tragedy over Creon's family and its relations with that of Medea, we should have to face the conclusion that Euripides was instigating the Athenians for a war against the Corinthians. Hence Medea's flight to Athens should acquire political meaning and her reception in Athens should be regarded as a crime. Here one more conclusion might be drawn, i. e. that Euripides was for a war against Corinth.

The Corinthians in the "Medea" of Euripides are her political enemies only in some places of the tragedy. "Enemies" here are understood

mostly as enemies of her family. The enemies of Medea's family are considered to be Creon's family and his relatives in the following lines: 94—95, 163, 166, 734—735, 743—744, 794—798, 809—810, 920—921, 953—957, 1040—1050, 1059—1061, 1236—1239, 1301—1305. Medea's enemies from the political point of view are described in the following lines: 750—751. Especially a very evident political allusion is hidden in lines 780—783. In Greek the idea of it might be expressed by the words: *πολεμίας επι χθονος*. Political hints are perceived in lines 1378—1380, where Medea depicts the burial of her children.

Introducing the motive of her children's murder Euripides probably wished to take the blame off the Corinthians and to create a favourable atmosphere for negotiations and peace on the eve of the Peloponnesian War. The political motive to alleviate the relations between Athens and Corinth can be traced in Creon's behaviour towards Medea — making a concession and allowing her to stay one more day in Corinth.

The tendency to normalize the relation of the opposing forces can hardly be traced in other places of the tragedy. Animosity against the Corinthians is evident in lines 404—406. On the other hand, in lines 439—440 the hints are condemning not them, but the Athenians for their hostility towards the foreigners. Though in the scene with Aegeus one can trace some peacefulness towards the enemies of Medea and Corinth, but even here there are some hostile words against Creon and the Corinthians (lines 695, 699). Besides, the patronizing attitude towards Medea receiving her in Athens had to make a negative influence on the Athenians who opposed the Corinthians. These contradictory thoughts to blame both the Corinthians and the Athenians reveal the nature of Euripides' creative method and his political wisdom.